

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Юридичний факультет
Люблінський католицький університет Івана Павла II
(м. Люблін, Республіка Польща)
Факультет права, канонічного права та адміністрації
Університет Масарика (м. Брно, Чеська Республіка)
Юридичний факультет
Трнавський університет у Трнаві (м. Трнава, Словачька Республіка)
Юридичний факультет
Карловий університет в Празі (м. Прага, Чеська Республіка)
Гуситський теологічний факультет
Грацький університет імені Карла і Франца (м. Грац, Республіка Австрія)
Центр східноєвропейського права
Мішкольцький університет (м. Мішкольц, Угорщина)
Юридичний факультет
Західний університет ім. Васіле Голдіш (м. Арад, Румунія)
Юридичний факультет
Центр правової підтримки осіб, постраждалих внаслідок
військового вторгнення
Національної академії правових наук України
та ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

МАТЕРІАЛИ
XIV МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

**«ЗАКАРПАТСЬКІ ПРАВОВІ ЧИТАННЯ.
ТРАНСФОРМАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНИХ
ПРАВОВИХ СИСТЕМ КРАЇН
ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ
В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ»**

28–29 квітня 2022 р.

Видавничий дім
«Гельветика»
2022

НАУКОВА РАДА КОНФЕРЕНЦІЇ:

Голова наукової ради конференції – **Лазур Ярослав Володимирович** – доктор юридичних наук, професор, декан юридичного факультету ДВНЗ «УжНУ»;

Розач Олександр Янович – доктор юридичних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи ДВНЗ «УжНУ»;

Ks. prof. dr hab. Sitarz Mirosław – проректор, завідувач кафедри публічного та конституційного й церковного права Люблінського католицького університету Івана Павла II (Республіка Польща);

Dr. hab. prof. KUL Herbert Andrzej – декан факультету права, канонічного права та адміністрації Люблінського католицького університету Івана Павла II (Республіка Польща);

Doc. JUDr. Mgr., Ph.D. Škop Martin – декан юридичного факультету Університету Масарика (Чеська Республіка);

Doc. JUDr. Ing., Ph.D. Radvan Michal – заступник декана з міжнародних та зовнішніх зв'язків Університету Масарика (Чеська Республіка);

Prof. JUDr. Mgr., Ph.D. Olšovská Andrea – деканка юридичного факультету Трнавського університету в Трнаві (Словацька Республіка);

ThLic. Mgr., Th.D. Moravčíková Michaela – заступник декана з розвитку юридичного факультету Трнавського університету в Трнаві (Словацька Республіка);

Doc. ThDr., Ph.D. Kamila Veverková – деканка гуситського теологічного факультету Карлового університету в Празі (Чеська Республіка);

Prof. ThDr., Dr.h.c. Jan V. Lášek – заступник декана гуситського теологічного факультету з наукової роботи та міжнародних зв'язків Карлового університету в Празі (Чеська Республіка);

Univ.-Prof. DDR. Dr. h.c. Wieser Bernd – директор Центру східноєвропейського права, заст. декана юридичного факультету Грацького університету імені Карла і Франца (Республіка Австрія);

Prof. Dr. Csilla Csák – деканка юридичного факультету Мішкольцького університету (Угорщина);

Assoc. Prof. Dr. Barzó Tímea – завідувач кафедри цивільного права Мішкольцького університету (Угорщина);

Assoc. Prof. Ph.D. Remus Daniel Berlingher – декан юридичного факультету Західного університету імені Васіле Голдіш (Румунія).

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Голова організаційного комітету – **Смоланка Володимир Іванович** – доктор медичних наук, професор, ректор ДВНЗ «УжНУ»;

Заступник голови організаційного комітету – **Менджул Марія Василівна** – докторка юридичних наук, професорка, заступниця декана юридичного факультету ДВНЗ «УжНУ»;

Заступник голови організаційного комітету – **Білаш Олександр Володимирович** – кандидат юридичних наук, доцент, заступник декана юридичного факультету ДВНЗ «УжНУ»;

Андрушко Андрій Васильович – доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінального права та процесу ДВНЗ «УжНУ»;

Берч Вероніка Вікторівна – кандидатка юридичних наук, доцентка кафедри конституційного права та порівняльного правознавства ДВНЗ «УжНУ»;

Белов Дмитро Миколайович – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри конституційного права та порівняльного правознавства ДВНЗ «УжНУ»;

Бисага Юрій Михайлович – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри конституційного права та порівняльного правознавства ДВНЗ «УжНУ»;

Болдіжар Сандра Олександрівна – докторка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права ДВНЗ «УжНУ»;

Особливості прийняття на роботу прокурорів Шимончинець Р. А.	345
--	------------

НАПРЯМ 6. ПОСТПАНДЕМІЧНА ЕКОНОМІКА ТА ПРАВО

Особливості застосування категорій «добросовісність» та «зловживання правом» при визначенні меж податкового планування Греца С. М., Греца Я. В.	348
---	------------

Обов'язкова вакцинація від COVID-19: правові аспекти Доді К.	352
--	------------

Уроки пандемії або як митний постаудит допоможе розв'язати проблеми Дорофєєва Л. М., Бадов Е. А.	357
---	------------

Відтворення та структурна модернізація економіки: цілі та умови реалізації Калініченко З. Д.	361
---	------------

Правові аспекти регулювання ринкової економіки: міжнародний аспект Ковальчук І. В.	364
---	------------

Інклюзивна освіта в Україні Хохлова І. В.	369
---	------------

НАПРЯМ 7. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Кримінальне законодавство держав Європи та Азії про відповідальність за насильницьке зникнення Андрушко А. В.	372
--	------------

До питання кримінальної процесуальної форми в умовах воєнного стану (аксіологічний вимір) Глинська Н. В.	379
---	------------

Конвенційні процедури у кримінальному процесі України Демура М. І.	384
--	------------

Вказані чинники, глобальна фінансова криза та велика необхідність створити нову економіку України приведуть до інтенсивного процесу модернізації нашої держави та подолання рівня технічної відсталості, зроблять її надзвичайно привабливою для зовнішніх ринків. Україна матиме достатньо ресурсів, щоби забезпечити конкурентоспроможність своєї економіки.

Необхідно створити всі умови для того, щоб Україна із сировинного додатку перетворилась на країну, що здатна сама створювати кінцеві продукти споживання з тієї самої сировини. Державні програми необхідно спрямовувати на розвиток внутрішнього ринку, реалізацію ефективних проектів розвитку вітчизняного виробництва, підтримку вітчизняних товаровиробників, імпорто-заміщення, енергозбереження, модернізацію сфер суспільного життя.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ: МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ

Ковальчук Інна Валентинівна

*кандидат юридичних наук, доцент,
декан соціально-гуманітарного факультету
Білоцерківського національного аграрного університету
м. Біла Церква, Київська область, Україна*

Сфера дії державних нормативних актів велика і охоплює всі галузі економіки та всі аспекти нашого повсякденного життя. Регулювання є основним способом впливу уряду на ринкову економіку. При цьому одним з основних питань залишається визначення меж такого регулювання.

Словник Merriam-Webster надає дуже загальне і просте визначення регулювання: офіційне правило або закон, який говорить, як щось має робитися¹.

Всесвітньо визнані дослідники регуляторної політики Сьюзен Дадлі та Джеррі Бріто² пропонують розуміти регулювання економіки, як нормативні положення, також звані адміністративними законами або правилами, що є основними засобами, за допомогою яких уряд реалізує

¹ Merriam-Webster. Regulation. Retrieved from URL: <http://www.merriam-webster.com/dictionary/regulation>

² Former Office of Management and Budget (OMB) Office of Information and Regulatory Affairs (OIRA) Administrator.

закони та досягає потрібних цілей. Це конкретні стандарти чи інструкції щодо того, що можуть або не можуть робити окремі особи, підприємства та інші організації.

Ринкова економіка потребує чітких правил для ефективного функціонування. Без законодавчої бази, яка встановлює та забезпечує беззаперечний захист права власності та «правила гри» в ринковій економіці, система вільного підприємництва не може існувати. Нормативні акти, видані виконавчою владою, покликані здійснювати вплив на всі аспекти життя суспільства і економічна сфера не є виключенням³.

Нещодавно Міжнародна організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) провела значне дослідження регуляторної політики. Їх загальна точка зору полягає в тому, що регулювання часто є необхідним для добре функціонуючого, ринкового капіталістичного суспільства, але вони не завжди відповідають суспільним очікуванням або досягають своїх соціальних цілей. Іншими словами, норми на практиці не завжди покращують ситуацію, хоча норми є незамінними для належного функціонування економіки та суспільства. Вони створюють «правила гри» для громадян, бізнесу, влади та громадянського суспільства. Вони підтримують ринки, захищають права та безпеку громадян і забезпечують доставку суспільних товарів і послуг.

У той же час нормативні акти не є беззаперечними та упорядкованими. Підприємці та громадяни скаржаться на те, що бюрократизм стримує конкурентоспроможність і вимагає окремих затрат часу і фінансових ресурсів на обов'язкові бюрократичні процедури. Крім того, розробка та виконання нормативно-правових актів також вимагає ресурсів для уряду та державних органів управління. Процес виконання нормативних актів також може мати непередбачувані труднощі, коли вони стають застарілими або створюють колізії в процесі їх реалізації⁴.

Справді, хоча державне втручання у ринкові процеси часто виправдане, воно не завжди досягає свого «ідеального» результату. Сама по собі система ринкових цін є досить ефективною, що дозволяє фінансовим ресурсам надходити природним шляхом для найбільш активного використання, як постачальниками так і виробниками; але уряд все ж таки відіграє свою роль там, де ринки не в змозі

³ Susan E. Dudley and Jerry Brito, opening paragraphs of chapter 1, "What is Regulation?" in *Regulation: A Primer* (second edition), Fairfax, VA: Mercatus Center At George Mason University, August 14, 2012 Retrieved from URL: <http://mercatus.org/publication/regulation-primer>.

⁴ OECD, «Regulatory Policy and Governance: Supporting Economic Growth and Serving the Public Interest», Paris: OECD Publishing, 2011 (from executive summary).

встановлювати ціни на товари та послуги відповідно до соціальних зобов'язань держави. Там, де державне втручання може допомогти «коригувати» ціни, чи то за допомогою регулювання чи фіскальної (податкової та видаткової) політики, уряд покращує економічні та соціальні результати. Однак це не повне схвалення державного втручання, оскільки державна політика часто є недосконалими «виправленнями», які можуть погіршити, а не покращити результати⁵. Гідна роль уряду не означає, що необхідно передати повний контроль над ринками уряду. Вільний ринок все ще може бути кращим за урядове регулювання у визначенні більшої частини цін і перерозподілу ресурсів.

Звідси випливає, що державні нормативні акти, швидше за все, покращують, а не перешкоджають ефективності економіки, якщо вони дотримуються широких економічних принципів, а не нав'язують вузькі законодавчі правила.

Підходи до регулювання, засновані на принципах ринкової економіки, мають перевагу в тому, що вони краще адаптуються до змін економічних умов та економічних можливостей, оскільки в економіці постійними є трансформаційні процеси, розвиваються нові ринки, а окремі підприємства нарощують або скорочують виробництво у відповідь на відповідні цінові сигнали. Правда, відсутність конкретності в нормативних актах, заснованих на ринкових принципах, може дозволити ненавмисну поведінку охарактеризувати як «відповідну». З іншого боку, в той час як підхід, що ґрунтується на суворих директивних принципах, ускладнює підприємствам і регуляторним органам контроль за їх дотриманням, такі чіткіші норми можуть стати настільки специфічними та пристосованими до поточної ситуації, що можуть легко стати застарілими або навіть контрпродуктивними – особливо з суспільних інтересів або суспільної точки зору – у міру розвитку економіки. Вони також можуть бути спеціально розробленими для окремих підприємств чи галузей, щоб надавати перевагу їм неринкову перевагу, на шкоду створенню нового бізнесу, інноваційному зростанню та зростанню продуктивності економіки в цілому⁶.

Справа в тому, що система регулювання, заснована на дуже специфічних ринкових правилах, полягає в тому, що в суспільстві закони та правила повинні повністю охоплювати всі непередбачувані

⁵ Committee for Economic Development, *Modernizing Government Regulation: The Need for Action*, 1998, p. VII Retrieved from URL: <https://www.ced.org/reports/single/modernizing-government-regulation-the-need-for-action>

⁶ OECD, *Regulatory Policy and Governance: Supporting Economic Growth and Serving the Public Interest*. Paris: OECD Publishing, 2011, p. 98.

обставини, щоб максимально ускладнити або унеможливити процеси маніпулювання системою, з метою отримання неконкурентних переваг.

Цілком очевидно, що навіть зрозумілі та добре продумані правила можуть залишити величезну та виснажливу невизначеність, доки всі ці непередбачувані ситуації не будуть вирішені – можливо, навіть у судовому порядку.

Рішення уряду більш схильні до упередженості через вплив грошей та політики, пов'язаних із спеціальними інтересами, тоді як результати вільного ринку є неупередженими до всіх учасників ринку, які чітко сигналізують про можливості розвитку та конкуренції через ціни, які готові платити кінцеві споживачі⁷.

Таким чином, виправданим є такий підхід до державної політики, який визнає приватні ринкові ціни все ще основним сигналом для управління ресурсами, але нормативні акти чи інші державні політики доповнюють (або «коригують») сигнали, щоб більш повно відобразити державні можливості впливу на механізми правового регулювання економіки.

Регулювання – це лише один із способів втручання уряду в ринкову економіку. Ще два основних шляхи – фіскальна та монетарна політика. Ці три типи важелів державної політики взаємодіють і перекриваються і можуть працювати для досягнення одних і тих же цілей, але також (на жаль) перетинаються. На жаль, уряд не планує та не вивчає ефекти регуляторної політики так само, як це робить для впливу фіскальної та монетарної політики.

Існує кілька причин цієї невідповідності. По-перше, вплив регулювань важче виміряти – як з боку користі, так і з боку витрат, але, особливо, вимірюючи обидва на загальних умовах (зазвичай у грошовій оцінці), щоб вони були порівнянними. По-друге, нормативно-правові акти зазвичай не впливають на державний бюджет (у підсумку) так прямо чи чітко, як фіскальна політика, тому це важче, а сам уряд має менше стимулів вимірювати витрати, які часто зміщуються на нижчі рівні економіки⁸. Будь-які оцінки витрат, вироблені тими самими суб'єктами, які непропорційно несуть витрати на регуляторну політику, зазвичай розглядаються політиками зі скептицизмом і припущенням перебільшення, враховуючи, що вони виходять з точки зору власних інтересів, а не суто суспільних інтересів.

⁷ Kovalchuk, I. (2021). Legal Regulation of Agricultural Taxation. *European Journal of Sustainable Development*. 2021. Vol. 10, № 1. pp. 479–494. Doi: <https://doi.org/10.14207/ejsd.2021.v10n1p479>

⁸ Kovalchuk, I. (2019). Regulatory and legal support of the concept of sustainable rural development policy. *Agrarian policy of the European Union: challenges and prospects*: monograph Kyiv: Center for Educational Literature

– Отже, теоретично основні економічні обґрунтування та роль держави у процесах регулювання ринкової економіки є досить чіткими:

– з метою усунення недоліків ринку, коли справжні витрати та прибутки неправильно відображені в ринкових цінах;

– зменшити бар'єри для входу суб'єкта на ринок, заохочувати більшу конкуренцію та інновації та боротися з недалекоглядністю – усе для підвищення економічного зростання;

– забезпечити безпеку споживачів, працівників та інвесторів, прозорість інформації про продукти та послуги та справедливий розподіл чистого прибутку. Цю категорію часто називають «соціальним регулюванням», але ця політика також має економічні виправдання та наслідки.

Однак, на практиці, теорії «захоплення ринків» (захист особистих інтересів або «кумівство») конкурують з обґрунтуванням суспільних інтересів, що викликає невдоволення у суспільстві методами державного регулювання економіки.

Міжнародна практика реалізації урядової «політики регулювання» стосується того, як нормативні акти на практиці створюються, підтримуються та оцінюються учасниками ринку. Світова політика регулювання за останні кілька десятиліть прогресувала від концепцій регуляторної реформи або дерегуляції до управління регулюванням, а останнім часом до регуляторного управління. Україна лише шукає свій шлях правового регулювання ринкової економіки, тому вивчення міжнародного досвіду є надзвичайно важливим для уникнення власних помилок.